

Vägledning för handläggning av uppdrag som bodelningsförrättare

Innehåll

1. Rättslig reglering	4
1.1. 17 kapitlet ÄktB	4
2. Praxis från disciplinnämnden rörande uppdraget som bodelningsförrättare 6	
2.1. Advokatens etiska överväganden vid uppdraget som bodelningsförrättare	6
2.2. Personligt uppdrag.....	7
2.3. Handläggningen.....	8
2.4. Debitering av arvode	10
3. Överväganden vid handläggningen	13
3.1. Förskott	13
3.2. Sammanträde och tidsplan	13
3.3. Kallelse.....	14
3.4. Protokoll	14
3.5. Värderingar	15
3.6. Sammanträde med en part i taget.....	15
3.7. "Materiell processledning"	16
3.8. Bouppteckning.....	17
3.9. Bouppteckningsed.....	17
3.10. Delbeslut.....	17
3.11. Utformning av tvångsbodelning.....	18
3.12. Villkor vid bodelning.....	19
3.13. Anvisningsrätten.....	20
3.14. Rättelse.....	20
3.15. Delgivning	20
4. Förslag på handläggnings- och tidsplan	22
4.1. Förordnande från tingsrätt och jävskontroll	22
4.2. Inledande kontakter med tingsrätt	22
4.3. Inledande kontakter med parter och/eller ombud.....	22
4.4. Kallelse till inledande sammanträde och förskott.....	23
4.5. Inledande sammanträde med parter och/eller ombud	23
4.6. Protokoll över inledande sammanträde.....	23
4.7. Bouppteckning.....	24
4.8. Skriftväxling mellan parter och ombud.....	24
4.9. Slutskrifter, repliker och sammanställning.....	25
4.10. Eventuellt avslutande sammanträde	25
4.11. Eventuellt kompletterande frågor	26
5. Avslutning – bodelningsfrågor de lege ferenda	27

FÖRORD

En advokat har en särskild ställning och ett särskilt ansvar i rättssamhället. En förutsättning för att advokater ska kunna verka på det sätt som förväntas av dem i en rättsstat är att det ställs särskilda krav på advokaterna och att advokatycket utövas under särskilda villkor.

Till skillnad från många andra länder har man i Sverige anförtrott åt praktiserande jurister, ofta advokater, att lösa tvistiga bodelningar. En bodelningsförrättare förordnas av en tingsrätt för bodelning i anledning av att makars äktenskap eller sambors förhållande upphört. Uppdraget som bodelningsförrättare är personligt. En bodelningsförrättare får inte sätta annan i sitt ställe. Advokaten är som bodelningsförrättare själv ansvarig för genomförandet av bodelningen och har då att följa de äktenskapsrättsliga bestämmelserna och de vägledande reglerna om god advokatsed (VRGA). Som bodelningsförrättare har man emellertid inte en sedvanlig klientrelation med parterna, varför särskilda krav ställs på advokatens överväganden vid utförandet av uppdraget.

Denna promemoria syftar till att vägleda och ge stöd åt advokater vid handläggningen av uppdrag som bodelningsförrättare. Vägledningen baseras på praxis från Advokatsamfundets disciplinnämnd men även på lag, domstolspraxis, doktrin, tolkningar samt bedömningar som gjorts i olika frågor.¹ God advokatsed är inte något statistiskt begrepp och dess innehåll är därför inte för alltid givet.

Promemorian ska inte uppfattas som en regelbok utan som ett hjälpmedel till stöd för de advokater som utför uppdrag som bodelningsförrättare. Det är därutöver upp till varje advokat att göra sin egen bästa bedömning av rättsläget och vad som är förenligt med gällande rättsläge och god advokatsed i varje enskilt fall.

Stockholm den 13 december 2023

¹ Se bland annat Örjan Teleman, Bodelning enligt äktenskapsbalken, uppl. 7, Norstedts Juridik.

1. Rättslig reglering

Lagreglerna om bodelningsförrättning finns i 17 kap. ÄktB var till sambolagen hänvisar. Vissa regler i rättegångsbalken kan tillämpas analogt. Därtill kommer denna promemoria att beröra viss sedvanerätt till vägledning för bodelningsförrättare.

1.1. 17 kapitlet ÄktB

Enligt 17 kap. 1 § ÄktB ska tingsrätten, på ansökan av en make, förordna en bodelningsförrättare om makarna inte kan enas om en bodelning. Vidare följer av 4 § att till bodelningsförrättare endast får förordnas den som har samtyckt till det. Makarna kan själva föreslå vem de vill ska förordnas som bodelningsförrättare, eller så väljer tingsrätten en advokat eller biträdande jurist som står uppskrivna på domstolens s.k. förordnandelista. Men oavsett om denne blivit föreslagen eller förordnad i enlighet med förordnandelistan, måste advokaten alltså aktivt samtycka till uppdraget.

Ansökan om förordnande av bodelningsförrättare ska, om mål om äktenskapsskillnad pågår, göras i målet. I annat fall ska ansökan ges in till tingsrätt som är behörig att pröva tvister om bodelning mellan makarna, jmf 17 kap. 2 § ÄktB.

Bodelningsförrättaren ska entledigas om det finns skäl för det. Enligt förarbetsuttalanden är sådana skäl att den ifrågavarande personen inte längre är lämplig eller att makarna är överens om att bodelningsförrättare inte längre behövs, jmf 17 kap. 4 § ÄktB.

Bodelningsförrättaren ska, enligt 5 §, vid behov se till att bouppteckning förrättas.² Varje make ska uppge sina tillgångar och skulder. Om en make inte lämnar uppgifter, får domstolen på ansökan av bodelningsförrättaren förelägga och döma ut vite.

Det är bodelningsförrättaren som bestämmer tid och plats för bodelning samt kallar makarna till förrättningen. Om makarna inte kan komma överens, ska förrättaren pröva de tvistiga frågor som är av betydelse för bodelningen och som inte är föremål för rättegång. En av förrättaren underskriven handling ska ange bodelningen. Om det saknas något att dela, ska detta anges i bodelningshandlingen, jmf 6 §.

² Beträffande innebörden av begreppet ”vid behov”, se prop. 1986/87:1 s. 222–223.

I 17 kap. 7 § ÄktB uttrycks bodelningsförrättarens rätt att få arvode och ersättning för sina uppgifter. Makarna ska som utgångspunkt betala kostnaderna med hälften vardera, men bodelningsförrättare kan vid bodelningen bestämma en annan fördelning, om ena maken genom vårdslöshet eller försummelse har orsakat ökade kostnader eller om makarnas ekonomiska förhållanden ger särskild anledning till det. En jämkning på grund av makarnas ekonomiska förhållanden ska dock endast ske i undantagsfall, se prop. 1986/87:1 s. 227. Notera att makarna i förhållande till bodelningsförrättaren svarar solidariskt för förrättarens ersättning. Frågor om ersättningsgaranti regleras vidare i 17 kap. 7 a § ÄktB.

Bodelningshandlingen ska enligt 17 kap. 8 § ÄktB delges båda makarna i original eller bestyrkt kopia så snart som möjligt. Delgivning ska ske i enlighet med delgivningslagen.

Om någon av makarna är missnöjd med bodelningen får denne klandra densamma genom att inom fyra veckor efter delgivningen väcka talan mot den andra maken vid samma tingsrätt som förordnat bodelningsförrättaren. Om bodelningen inte klandras inom denna tid, har maken förlorat denna möjlighet. Det ska därför, i enlighet med 17 kap. 8 § ÄktB, i bodelningshandlingen anges vad en make i dessa avseenden har att iaktta.

Om en av makarna klandrar bodelningen, och ett mål om klander av bodelningen inleds, får domstolen inhämta yttrande från bodelningsförrättaren och återförvisa ärendet till denne, jmf 17 kap. 8 § 3 st. ÄktB.

Notera att enligt 17 kap. 9 § ÄktB ska bestämmelserna om särskilda rättsmedel i 58 och 59 kap. rättegångsbalken tillämpas i fråga om bodelning som förrättas av bodelningsförrättare. Bestämmelserna i 58 kap. 10 a § och 59 kap. 5 § rättegångsbalken gällande överklagande tillämpas vid klander av bodelning.

2. Praxis från disciplinnämnden rörande uppdraget som bodelningsförrättare

En bodelningsförrättare kan ställas inför olika advokatetiska utmaningar. Nedan redogörs för ett antal frågeställningar som har aktualiserats inom ramen för disciplinnämndens praxis.

2.1. Advokatens etiska överväganden vid uppdraget som bodelningsförrättare

Något som skiljer ett bodelningsförrättaruppdrag från annan advokatverksamhet är att en bodelningsförrättare har ett uppdrag för båda parterna. Det innebär att en bodelningsförrättare inte ska vara mer lojal med den ena eller den andre parten. Båda parterna är att likställa med klienter och en bodelningsförrättare måste bevara sin opartiskhet gentemot båda parter.

Uppdraget sker efter ett förordnande av domstol. Bodelningsförrättaren ska emellertid alltid inför accepterande av ett uppdrag som bodelningsförrättare göra en sedvanlig jävskontroll enligt VRGA.

Som framgår av portalbestämmelsen 1 § i VRGA är en advokats främsta skyldighet att tillvarata klientens intressen på bästa sätt och efter bästa förmåga. Detta innebär att advokaten ska visa klienten trohet, lojalitet och på ett rättrådigt och hederligt sätt verka för klientens bästa. Vid ett uppdrag som bodelningsförrättare gäller skyldigheterna båda parter. En bodelningsförrättare kan inte ha ett uppdrag för enbart en av parterna. Som bodelningsförrättare har du ett advokatuppdrag för två parter som oftast har motstridiga intressen.

Uppdraget som bodelningsförrättare är vidare en judiciell sak. Högsta domstolen har i NJA 1978 s. 132 uttalat att en bodelning genomförd av en bodelningsförrättare har karaktär av en judiciell förrättning, som mynnar i ett beslut som blir bindande för parterna.

Bodelningsförrättaren har, om makarna inte kan komma överens, enligt 17 kap. 6 § 2 st. ÄktB, att pröva tvistiga frågor som är av betydelse för bodelningen och inte är föremål för rättegång. En bodelningsförrättare har att först ta ställning till om en

överenskommelse är möjlig samt leda eventuella förlikningsdiskussioner, och därefter pröva de tvistiga frågorna.³ Ur ett advokatetiskt perspektiv, där man som bodelningsförrättare ska visa lojalitet gentemot båda parter, kräver det en särskild omsorg att undersöka förlikningsmöjligheterna med bibehållet förtroende.

En advokat ska också agera på ett sätt som upprätthåller förtroendet för advokatkåren och som främjar det goda rättssamhället. Advokaten har därmed en skyldighet att också beakta de krav som rättsordningen ställer. En advokat ska utföra sitt uppdrag med omsorg, noggrannhet och tillbörlig skyndsamhet och se till att klienten/parterna inte förorsakas onödiga kostnader (VRGA 2.1.1).

2.2. Personligt uppdrag

Ett bodelningsförrättarförordnande är ett personligt uppdrag. En advokat ska därför inte ta sig an ett bodelningsförrättaruppdrag om advokaten saknar erforderlig erfarenhet eller inte har tillräckligt med tid för att genomföra uppdraget på ett fullgott sätt.

Eftersom det är ett personligt uppdrag får den utsedde förrättaren inte heller sätta annan i sitt ställe. En bodelningsförrättare är dock inte förhindrad att under handläggningens gång låta exempelvis en biträdande jurist eller annan anställd jurist på samma advokatbyrå utföra vissa med uppdraget förenade arbetsuppgifter, så som att protokollföra vid sammanträden eller att hantera underhandskontakter med parterna rörande handläggningen. Förbudet att sätta annan i sitt ställe innebär dock att förrättaren inte får anförtro uppgifter av mer central materiell betydelse för bodelningen till någon annan, så som att leda sammanträden eller förlikningsförhandlingar. Bodelningsförrättaren får inte heller sätta någon annan i sitt ställe för att meddela och underteckna bodelningsbeslutet.

Det stadgas slutligen i 17 kap. 6 § 2 st. ÄktB att bodelningsförrättaren – om makarna inte kan komma överens – i en av förrättaren underskriven handling ska bestämma bodelningen i enlighet med reglerna i ÄktB.

I ett disciplinärende var det den biträdande juristen som undertecknat bodelningshandlingen som tillställts parterna. Advokaten tilldelades därför en varning.

³ Jfr prop. 1986/87:1 s. 224.

Den biträdande juristen, som sedermera blev advokat, tilldelades också en varning eftersom denne inte varit behörig bodelningsförrättare eller utfört sitt arbete med tillbörlig omsorg.⁴

En advokat som, då advokaten själv haft förhinder, överlämnat utförandet av uppgifter av central materiell betydelse till en annan advokat, tilldelades en erinran eftersom disciplinnämnden ansåg att advokaten åsidosatt sina plikter som advokat. Det faktum att det var den förordnande advokaten som fattade bodelningsbeslutet synes inte ha påverkat bedömningen.⁵

2.3. Handläggningen

Förlikningsförhandlingar

Bodelningsförrättaren har själv, som anges ovan, en skyldighet att före beslut undersöka om makarna kan komma överens.

En bodelningsförrättare ska i möjligaste mån verka för en samförståndslösning mellan parterna och medverka till upprättandet av ett bodelningsavtal om parterna är överens. Detta innebär att en bodelningsförrättare initialt i ärendet inte bör åsamka parter med ombud alltför mycket tidsödande arbete med insamlande av uppgifter om det skulle visa sig att det inte är nödvändigt utifrån de tvistefrågor som föreligger i det enskilda ärendet. Arbetet med en eventuell samförståndslösning får inte heller dra ut alltför långt på tiden och orsaka parterna alltför stora merkostnader om det inte finns reella förutsättningar för en överenskommelse. Bodelningsförrättaren måste utöva ”materiell processledning”.⁶

Även om advokaten är av uppfattningen att parterna själva försöker nå en samförståndslösning, bör advokaten löpande kontakta parterna för att undersöka om de, eller någon av dem, önskade ytterligare åtgärder i ärendet, enligt ett beslut från disciplinnämnden.⁷

⁴ 20/1293 (publicerat på hemsidan i anonymiserad form).

⁵ 22/1888 (publicerat på hemsidan i anonymiserad form).

⁶ Det finns olika uppfattning, läs mer under avsnitt 3.7.

⁷ 23/0101 (publicerat på hemsidan i anonymiserad form).

En svår situation kan vara om endast en av parterna företräds av ett ombud. Bodelningsförrättaren bör överväga att rekommendera även den andra parten att söka eget ombud om förrättaren anser att denne har svårt att tillvarata sin egen rätt. Detsamma gäller när bägge parterna saknar ombud och har svårt att formulera sina yrkanden samt då det finns rättsfrågor som kräver tydliga yrkanden och grunder.

Uppdraget

En bodelningsförrättares uppdrag omfattar inte att

- Förvara och förvalta tillgångar,
- Att företräda ”boet”, eller
- Att verkställa förlikningsavtal eller beslut.

Det kan dock vara lämpligt att bodelningsförrättaren erinrar parterna om vissa saker som t.ex. skyldigheten att ansöka om lagfart, omskrivning av hyresavtal, registreringsändringar eller avlyft av borgen.

Dröjsmål med handläggningen

I ett bodelningsförrättarärende är avvägningarna som advokaten ställs inför många gånger svåra; man hoppas att parterna ska komma överens men ena maken kan försöka att sabotera förfarandet och tvångsmedlen är begränsade, ombuden eller parterna lovar att komma med uppgifter utan att leva upp till sina löften och frågorna kan vara juridiskt komplicerade. Trots ovan nämnda svårigheter, är det viktigt att uppdraget drivs framåt på ett beslutsamt och strukturerat sätt.

I de fall advokater bedömts vara i avsevärt dröjsmål med handläggningen av ett bodelningsärende har de ofta tilldelats en erinran av Advokatsamfundets disciplinnämnd.

En passiv part ska inte kunna förhindra att en bodelning slutförs, utan den aktiva parten har alltid rätt att få en bodelning till stånd.

Bodelningsbeslutets innehåll

Bodelningsförrättarens arbete måste genomföras med den noggrannhet och omsorg som krävs. Detta innebär bland annat att bodelningsbeslutets innehåll ska vara korrekt. När ett bodelningsbeslut innehöll flera felaktigheter, har detta renderat en erinran.⁸

En advokat som bland annat lämnat felaktiga uppgifter om handläggningen till parterna ansågs av disciplinnämnden ha brutit mot god advokatsed, och tilldelades en erinran.⁹ En advokat som angett en ostridig skatteskuld i bodelningsbeslutet som senare visade sig vara felaktig, tilldelades också en erinran eftersom denne ansågs brustit i noggrannhet och omsorg och därmed åsidosatt sina plikter som advokat.¹⁰

Upphörande av uppdraget

Uppdraget upphör normalt när förrättaren meddelat sitt bodelningsbeslut. Om detta klandras kan emellertid tingsrätten komma att inhämta yttrande från förrättaren eller återförvisa bodelning till denne. Ett uppdrag kan också avslutas genom att förrättaren entledigas. Enligt 17 kap. 4 § 2 st. ÄktB upphör förordnanden i mål om äktenskapsskillnad att gälla om talan förfaller eller om målet avskrivs av annan anledning än den ena makens död.

Ett uppdrag som bodelningsförrättare får avslutas om advokaten inte erhåller betalning för nedlagd tid eller gjorda utlägg i ärendet.

En bodelningsförrättare är skyldig att lämna ut handlingar som tillhör klienten, oberoende av om någon av klienterna motsätter sig utlämnandet.¹¹

2.4. Debitering av arvode

Bodelningsförrättaruppdrag är underkastade de regler som gäller för advokatuppdrag i allmänhet, inklusive arvodesbestämmelserna. En advokat som av rätten förordnats som bodelningsförrättare är skyldig att upplysa de berörda parterna, som i detta avseende är att jämställa med klienter, om principerna för sin debitering och om vilka faktureringsrutiner som denne ämnar tillämpa. Med principerna för debitering avses

⁸ 16/1851.

⁹ 17/0783.

¹⁰ 15/0253.

¹¹ 22/1872 (publicerat på hemsidan i anonymiserad form).

vad som läggs till grund för bestämmandet av arvodet, t.ex. uppdragets omfattning, dess art och nedlagd tid. Med faktureringsrutiner avses valet av faktureringsform och frekvensen av faktureringen.

Att enbart upplysa om att debitering grundas på nedlagd tid har disciplinnämnden konstaterat inte är tillräckligt. Advokaten bör istället ange exempelvis vilken timtaxa denne tillämpar samt vilka kriterier advokaten beaktar vid sin bedömning av vad som utgör skäligt arvode.¹² Att inte informera om principerna för sin debitering och om vilka faktureringsrutiner som advokaten avser tillämpa har resulterat i erinran av disciplinnämnden.¹³

Advokaten bör samtidigt som ovan informera om man avser att delfakturera för utfört arbete. Om advokaten begär förskott som säkerhet för sina utlägg bör även detta anges redan i samband med att samtycke sker till att motta förordnandet eller i vart fall innan påbörjad handläggning.

Om ena parten underlåter att betala så ska den andra parten erbjudas möjlighet att betala hela beloppet. En advokat tilldelades en erinran av disciplinnämnden sedan advokaten dröjt med att informera om möjligheten att betala motpartens del av förskottet.¹⁴ Om advokaten inte får begärt förskott eller betalning för delfakturerade belopp har advokaten rätt att begära sitt entledigande. En sådan begäran måste dock ske utan onödig tidsutdräkt. I ett disciplinärende där advokaten inte begärt sitt entledigande utan onödig tidsutdräkt, trots bristande betalning, resulterade detta i en erinran.¹⁵ Viktigt att notera är att en advokat inte har rätt att på grund av utebliven betalning innehålla en av denne upprättad bodelningshandling.

En advokat tilldelades en erinran efter att denne dröjt nästan ett år med att informera klienten om möjligheten att få saken prövad av Konsumenttvistnämnden. Att information om Konsumenttvistnämnden fanns på advokatbyråns hemsida föranledde ingen annan bedömning.¹⁶ I ett konsumenttvistärende där en advokat utfört arbete som bodelningsförrättare anförde konsumenten bland annat att den timtaxa som advokaten

¹² Se även Europadomstolens dom från den 12 januari 2023 i mål C-395/21, rörande en begäran om förhandsbesked från Litauens högsta domstol.

¹³ Se 14/2017 och 19/2059.

¹⁴ 15/0704.

¹⁵ 15/1170.

¹⁶ 22/0707 (publicerat på hemsidan i anonymiserad form).

tillämpat vid debiteringen var för hög och konsumenten aldrig informerats om taxan. Konsumenttvistnämnden konstaterade att eftersom advokatens timtaxa avvek mer än obetydligt från timkostnadsnormen för rättshjälpsbiträden, och advokaten inte hade informerat konsumenten om att en annan timtaxa eller andra debiteringsprinciper gällde, hade advokaten inte rätt att debitera timtaxan. Fakturan sattes därför ned.¹⁷

¹⁷ KT-2022/2661.

3. Överväganden vid handläggningen

Nedan redogörs för ett antal frågeställningar där en bodelningsförrättare kan behöva göra särskilda överväganden. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara uttömmande.

3.1. Förskott

Advokatsamfundets styrelse har behandlat frågan i ett vägledande uttalande den 3 november 2005. Därav framgår bland annat:

Vidare gäller för advokat att denne får begära skäligt förskott för sitt arvode om advokaten vid uppdragets mottagande gjort förbehåll därom eller det eljest med hänsyn till omständigheterna är rimligt att begära förskott. Advokat är mot klients önskan berättigad frånträda uppdrag om klienten trots påminnelse underlåter att inbetala förskott som advokaten i anledning av uppdraget har rätt att fordra. Om den ena parten underlåtit att betala fordrat belopp skall den andra parten erbjudas möjlighet att fylla bristen. Erhåller advokaten inte begärt förskott eller betalning för delfakturerade belopp äger han begära sitt entledigande.

Det är alltså viktigt att bodelningsförrättaren från början gör förbehåll om att debitera förskott. Förbehållet kan sedan upprepas i protokoll och i samband med delfakturering.

3.2. Sammanträde och tidsplan

Enligt 17 kap. 6 § ÄktB ska bodelningsförrättaren bestämma tid och plats samt kalla parterna till förrättningen. Stadgandet är av äldre datum och synes utgå ifrån att bodelningen skulle kunna göras vid ett sammanträde. Utvecklingen har dock medfört att bodelningsärendena i många fall är mer omfattande och komplicerade.

Ärendena har i stora delar kommit att likna ett dispositivt tvistemål i domstol. Det är därför viktigt att handläggningen planeras i samråd med parterna. Parterna bör också tydligt informeras om bodelningsförrättarens roll och uppdrag samt att bodelningsförrättaren inte är parternas rådgivare. Vid behov kan parterna informeras om deras möjligheter att söka egen juridisk rådgivning eller ombud.

Det är ofta bra som bodelningsförrättare att upprätta en särskild tidsplan för handläggningen av ärendet. En tidsplan är inte obligatorisk men underlättar både för parterna och för bodelningsförrättaren att driva ärendet framåt.

Efter ett inledande sammanträde, där en genomgång skett av relevanta förutsättningar för bodelningen samt parternas tillgångar och skulder, bör man överväga vilken ytterligare utredning, i form av t.ex. olika värderingar, som behövs. Parterna kan också behöva komplettera sina inställningar. Handläggningen kan vara skriftlig, men oftast får man ett bättre tempo i handläggningen om man redan vid första sammanträdet bokar in ett uppföljande möte. I komplicerade fall är det vanligt med ett flertal sammanträden. Handläggningen och tidsplanen kan naturligtvis variera beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.

Lagen anger att parterna ska kallas till ett sammanträde. Handläggningen av bodelningen måste därför innehålla en kallelse till minst ett sammanträde. Att enbart avgöra ärendet ”på handlingarna” efter skriftväxling bör därför inte förekomma – även om parterna skulle vara överens om detta.

Beslut kan emellertid meddelas utan samband med ett sammanträde.

3.3. Kallelse

Parter och eventuella ombud bör erhålla skriftliga kallelser till sammanträdena. Kallelsen ska skickas i tillräckligt god tid, efter kontakt med eventuella ombud, så att parterna och eventuella ombud har möjlighet att närvara. Observera att bodelningsförrättarens uppdrag börjar gälla först när tingsrättens förordnande vunnit laga kraft. Kallelsen bör därför anpassas till detta.

Till det inledande sammanträdet är det lämpligt att lämna allmän information om bodelningsförrättaruppdraget, faktureringsrutin, GDPR med mera.

3.4. Protokoll

Vid sammanträdena är det viktigt att bodelningsförrättaren gör protokoll. Protokollet kan utformas på olika sätt, men bör alltid innehålla en redovisning av tillgångar och skulder, förekomsten av enskild egendom, särskild egendom m.m. samt parternas

inställning i tvistiga frågor. Vidare bör anges vilka utredningsåtgärder som är aktuella i form av värderingar. Protokollet bör också innehålla en sammanställning av de kompletteringar respektive part ska inkomma med och tiden för dessa.

3.5. Värderingar

Ofta begär parterna att bodelningsförrättaren ska inhämta en värdering av t.ex. en fastighet som ingår i bodelningen. Den värderingsman som anlitas kommer då att göra en besiktning av fastigheten. Båda parter bör beredas tillfälle att närvara vid besiktningen av en fastighet.

Om ingen eller bara en av parterna vill ha en värdering får bodelningsförrättaren ta ställning till om värderingen behövs. Ofta är en värdering nödvändig för att ha ett tillräckligt gott underlag för bodelningen.

Om en värdering inte godtas av parterna bör bodelningsförrättaren bereda parterna möjlighet att komma in med kompletterande egna värderingar.

3.6. Sammanträde med en part i taget

Om det föreligger djupgående motsättningar mellan parterna, kan det ibland vara lämpligt att bodelningsförrättaren träffar parterna (och deras eventuella ombud) var för sig.

På så sätt kan man undvika onödiga konfrontationer mellan parterna, vilket kan leda till en snabbare handläggning. Detta bör dock vägas mot den merkostnad det kan medföra. Bodelningsförrättaren får här göra en lämplighetsprövning.

Vid sammanträdena med respektive part förs protokoll som sedan delges den andra parten för yttrande.

Vid fortsatta sammanträden bör man eftersträva att båda parter är närvarande.

Om en part vill ha med sig en person som inte är ombud, t.ex. som stöd, vid ett sammanträde bör en bodelningsförrättare kunna avvisa denne med analog tillämpning av rättegångsbalkens regler. Detsamma gäller för icke sakkunnigt ombud.

3.7. "Materiell processledning"

Bodelningsförrättaren ska se till att de för bodelningen aktuella frågorna blir tillfredsställande utredda. Förrättarens ställning liknar då domarens i dispositiva tvistemål.

Det råder olika uppfattningar om hur långt en bodelningsförrättare ska driva sin "materiella processledning". Det finns inga uttalade riktlinjer för bodelningsförrättarens processledning. En del anser att bodelningsförrättaren ska vara restriktiv och endast fråga om parternas yrkanden och grunder, medan andra anser att man har en omfattande möjlighet att ställa frågor och lämna upplysningar om gällande rätt.

Begränsningen bör vara att bodelningsförrättaren inte får lämna direkta råd och anvisning till någon av parterna.

Frågan kan ses ur två olika perspektiv:

- Bodelningsförrättaren bör eftersträva att uppnå en bodelning som innebär ett materiellt riktigt resultat.
- En part kan få fördel av att motparten t.ex. känner till ett avgörande rättsfall och kan tycka att bodelningsförrättaren hjälper motparten genom att nämna rättsfallet.

Bodelningsförrättaren bör kunna vara tämligen fri i sin handläggning och i klagörande syfte ställa relevanta frågor samt lämna upplysningar om gällande rätt, utan att därmed ta ställning för ena eller andra parten.¹⁸ En bodelningsförrättare får inte heller agera på ett sätt som påverkar dennes opartiskhet. En bodelningsförrättare bör vara mer restriktiv om parterna företräds av juridiskt kvalificerade ombud.

En bodelningsförrättare bör analogt kunna tillämpa rättegångsbalkens regler t.ex. om vilka omständigheter parterna vill anföra och bevis samt bevistema de vill åberopa (42 kap. 8 § RB) och att målet blir utrett efter vad dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i målet (43 kap. 4 § RB).

¹⁸ Läs mer i Högsta domstolens beslut från den 27 oktober 2023 i mål nr Ä 6104-22.

3.8. Bouppteckning

Enligt tidigare regelverk (fram till 1987 år familjerättsreform, som trädde ikraft den 1 januari 1988) var det obligatoriskt med bouppteckning.

Enligt nuvarande regler (9 kap. 7 § och 17 kap. 5 § ÄktB) ska bouppteckning upprättas vid behov, vilket prövas av förrättaren. Om ena parten begär att det ska göras en bouppteckning är detta ett klart tecken på att behov föreligger. Bodelningsförrättaren kan också besluta om bouppteckning, även om ingen av parterna begärt det. Ofta har parterna olika uppfattningar om vad som ingår i bodelningen och framför synpunkter på den andra partens redovisning. Det kan då vara lämpligt att bodelningsförrättaren beslutar om bouppteckning.

En bouppteckning är ofta att rekommendera så som underlag för den fortsatta prövningen av bodelningstvisten.

Bodelningsförrättaren bestämmer bouppteckningens omfattning (NJA 2013 s. 602, p 7–8), det vill säga vilken slags egendom som ska redovisas. Parterna själva disponerar inte över denna fråga.

Parterna svarar för att uppge sina egna tillgångar och skulder.

Om part inte medverkar till att lämna upplysningar för bouppteckningen, har bodelningsförrättaren som tidigare nämnts möjlighet att begära vitesföreläggande vid domstol, se 17 kap. 5 § ÄktB.

3.9. Bouppteckningsed

Enligt 17 kap. 5 § 2 st. ÄktB kan den ena maken begära att den andra maken ska avlägga bouppteckningsed (en vanlig missuppfattning är att det är bodelningsförrättaren som ska göra det). Om edgång begärs utav någon av parterna, kommer förrättningen normalt att vila i avvaktan på tingsrätten handläggning.

3.10. Delbeslut

Med delbeslut (alternativt ”mellanbeslut”) avses ett beslut av bodelningsförrättaren under handläggningen. Man kan skilja på två typer av beslut.

3.10.1. Handläggningsbeslut

Beslut om handläggningsåtgärder såsom t.ex. värdering av tillgångar m.m. Sådana beslut kan inte klandras särskilt och någon fullföljdshänvisning lämnas inte.

3.10.2. Delbeslut med fullföljdshänvisning

Frågan har uppkommit i rättstillämpningen om bodelningsförrättare kan meddela ”mellanbeslut” i en prejudiciell fråga såsom t.ex. jämkning av äktenskapsförord, tillämplig lag m.m. Rättsläget är osäkert. Några hovrättsavgöranden finns, men inget avgörande från Högsta domstolen. I doktrinen förkommer olika uppfattningar.

I utredningen Ds 2005:34, *Några bodelningsfrågor*, föreslås att en möjlighet till ”mellanbeslut” införs i lagen. En viss vägledning kan fås genom rättsfallet NJA 2013 s. 602, där Högsta domstolen anger att bodelningsförrättaren i vissa fall skall fatta ett delbeslut om frågan är avgörande för bodelningen (se punkten 14 i Högsta domstolens domskäl).¹⁹

Då det finns påtagliga fördelar från bland annat processekonomisk synpunkt, förekommer det att bodelningsförrättare, ofta med parternas samtycke, meddelar delbeslut med fullföljdshänvisning. Ett sådant delbeslut torde kunna klandras först i anslutning till det slutliga bodelningsbeslutet.²⁰

Part har alltid rätt att få en viss prejudiciell fråga prövad av domstol i en särskild rättegång.

I avsaknad på vägledande rättspraxis kan någon ytterligare vägledning inte säkert lämnas i denna del. Rättsläget är oklart.

3.11. Utformning av tvångsbodelning

Det finns inte i lag, rättspraxis eller doktrin angivet hur ett bodelningsbeslut av en bodelningsförrättare ska vara utformat. Frågan har överlämnats till praktiker och det finns en lång tradition av hur sådana beslut ska/kan se ut. Praktiskt verksamma

¹⁹ Även Högsta domstolens resonemang i sitt beslut från den 27 oktober 2023 i mål nr Ä 6104-22 kan vara av intresse i denna del.

²⁰ Se Teleman, *Bodelning – Enligt äktenskapsbalken* (2022, version 7, JUNO) s. 325 f.

bodelningsförrättare/advokater har vanligen tillägnat sig viss teknik under sin utbildning som biträdande jurist och i sin yrkesutövning.

Någon exakt mall för hur ett beslut ska utformas kan (och bör inte) lämnas. Man kan dock översiktligt ange vissa moment som ett beslut bör innehålla:

- Parterna
- Utredningen
- Genomgång av tillgångar och skulder
- Tvistiga frågor
- Övriga yrkanden
- Bodelningsförrättarens överväganden
- Andelsberäkning
- Lottläggning (Vidräkning)
- Bestämmande av bodelningslikvid
- Ränta
- Kostnadsfördelning
- Fullföljdshänvisning

3.12. Villkor vid bodelning

I vissa fall är det nödvändigt att bodelningsförrättaren förenar sitt beslut med villkor.

Framförallt gäller detta vid övertagande av bostad, enligt 11 kap. 8 § ÄktB. En förutsättning för ett sådant övertagande är att den andra maken befrias från ansvar för de lån som belastar bostaden. Beslutet måste därför innehålla ett sådant villkor.

Beträffande övriga villkor bör en viss försiktighet iakttas. Ett exempel kan vara villkor som innebär att bodelningslikviden skall erläggas inom viss tid vid äventyr att bodelningen i annat fall är förfallen. Ett sådant villkor kan missbrukas på så sätt att den part som har att utge bodelningslikviden (och som beslutet gått emot) underlåter detta. Något sådant uttryckligt villkor är inte nödvändigt och det följer av allmänna regler att bodelningslikviden förefaller till betalning då bodelningsbeslutet vinner laga kraft.

3.13. Anvisningsrätten

Enligt huvudregeln i 11 kap. 9 § ÄktB har en make vars giftorättsgods överstiger dennes andel rätt att anvisa egendom att utges till andra maken om egendomen inte är uppenbart olämplig. Make som önskar utnyttja sin anvisningsrätt har att framställa begäran om detta innan bodelningsförrättaren fattar sitt beslut. Frågan om egendom är lämplig kommer då att omfattas av beslutet.

3.14. Rättelse

Om bodelningsförrättarens beslut skulle bli fel och felaktigheten får ses som ett uppenbart misstag såsom skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, kan beslutet med stöd av 17 kap. 15 § RB bli föremål för rättelse. Rättelse kan även göras även efter det att det tidigare beslutet vunnit laga kraft.

Speciellt för bodelningar är att ett räknefel kan medföra att hela den efterföljande beräkningen måste justeras. Det är då viktigt att det rättade beslutet går att skilja från det tidigare beslutet. Detta kan exempelvis ske genom att man i sidhuvudet anger att detta är ett rättelsebeslut av det tidigare bodelningsbeslutet.

Part, som vill klandra ett beslut om rättelse, har att väcka talan vid tingsrätten inom fyra veckor från erhållen *delgivning av rättelsebeslutet*.

Observera att rättelse bara kan ske vid uppenbara fel. Om bodelningsförrättaren t.ex. gjort en felaktig bedömning av en rättsfråga eller bevisfråga, kan detta inte bli föremål för rättelse, utan den part som är missnöjd måste väcka klandertalan för att få en ändring till stånd.

3.15. Delgivning

Den bodelningshandling som upprättats ska i original eller bestyrkt kopia så snart som möjligt delges båda makarna i enlighet med delgivningslagen.

Beslutet ska förenas med en fullföljdshänvisning. Part, som vill klandra ett beslut, har att vid den tingsrätt som förordnade bodelningsförrättaren väcka talan mot andra parten inom fyra veckor från erhållen delgivning. Försittes denna tid, är rätten till talan förlorad.

Delgivning sker lämpligen via post genom rekommenderat brev med mottagningsbevis och personlig utlämning. Det måste även i mottagningsbeviset framgå att det är ett bodelningsbeslut som skickats. Ombud med fullmakt eller annan vederbörlig företrädare kan vara delgivningsmottagare. Om inte ombudet har fullmakt att kvittera ut handlingar och delges för klients räkning bör ombudet i detta skede endast upplysas om att beslutet har fattats och tillsänts parterna, för att undvika att part undandrar sig delgivning och på så sätt förlänger klanderfristen. När parternas mottagning kvitterats kan beslutet lämnas ut till ombuden. Om delgivning enligt ovan misslyckas, får stämmningsmannadelgivning användas.

Internationell delgivning kräver särskilda formalia och sker genom Länsstyrelsen i Stockholm.

Om extra kostnader uppstår för att part inte låter sig delges, kan i princip 17 kap. 7 § ÄktB om skevdelning tillämpas. Observera att i sådana situationer kan inte beslut om den slutliga kostnadsfördelningen ges i bodelningshandlingen, utan får meddelas separat efter det att delgivningen genomförts.

Sedan beslutet meddelats kan det som framgår av ovan anförda klandras av part. Därpå kan tingsrätten begära in yttrande från förrättaren eller återförvisa ärendet.

4. Förslag på handläggnings- och tidsplan

I det följande presenteras ett förslag till handläggnings- och tidsplan vid utförandet av bodelningsförrättaruppdraget – en slags checklista. Den är varken uttömmande eller minimireglerande. Det är alltid upp till varje bodelningsförrättare att göra sin egen bästa bedömning av rättsläget, vad som är förenligt med lag och god advokatsed i varje enskilt fall och hur bodelningen bäst bör handläggas. Bodelningsförrättarens uppdrag är personligt. Vissa moment kan dock delegeras till biträdande jurist eller administrativ personal (se avsnitt 2.2).

4.1. Förordnande från tingsrätt och jävskontroll

Inhämta, vid kontakten med tingsrätten, den information som krävs för att kunna genomföra en jävskontroll. Efter vederbörlig undersökning om eventuell intressekonflikt kan samtycke till att anta uppdraget lämnas.

I regel utgör själva ansökan i sig ett tillräckligt stöd för slutsatsen att parterna inte kan enas om bodelning (jmf 17 kap. 1 § ÄktB och NJA 2013 s. 100).

Om ovisshet råder kontakta domstolen för att efterhöra om beslutet verkligen har meddelats.

4.2. Inledande kontakter med tingsrätt

Efter att beslut om förordnande av bodelningsförrättare fattats, ta kontakt med tingsrätten och inhämta uppgifter till parterna och eventuella ombud, exempelvis telefonnummer och e-postadresser, i den mån dylika uppgifter inte finns i tingsrättens protokoll.

4.3. Inledande kontakter med parter och/eller ombud

Ta en inledande kontakt med parter och ombud i nära anslutning till förordnandet. Dels för en presentation, dels för att säkerställa att åtminstone en av parterna de facto vill att förfarandet inför bodelningsförrättaren ska inledas. Om parterna har ombud bör säkerställas att ombuden företräder parterna i bodelningsprocessen.

4.4. Kallelse till inledande sammanträde och förskott

Bestäm tid och plats för bodelningen samt kalla makarna till sammanträde i enlighet med 17 kap. 6 § ÄktB. Åtminstone ett sammanträde bör ha hållits under ett uppdrag som bodelningsförrättare (se avsnitt 4.3).

Informera skriftligt om bodelningsförfarandet, fakturerings- och debiteringsprinciper samt personuppgiftsbehandling.

Stäm gärna av tid och plats med eventuellt ombud innan kallelsen till det inledande sammanträdet skickas ut. Sammanträdet bör kunna genomföras fysiskt eller via videolänk.

Förelägg gärna parterna i kallelsen att inkomma med en kort bakgrund och redogörelse av de tvistiga frågorna tillsammans med redovisning av tillgångar och skulder.

4.5. Inledande sammanträde med parter och/eller ombud

Redogör vid det inledande sammanträdet för bodelningsförrättarens uppgift och syftet med sammanträdet. Gå igenom förutsättningarna för en bodelning och redogör för de övergripande bodelningsreglerna, särskilt om parterna inte företräds av ombud.

Parterna ska senast vid sammanträdet redovisa sina tillgångar och skulder, samt vilka frågor som är tvistiga. Lyft frågan om det finns behov av utredningsåtgärder, såsom värdering av exempelvis bostad eller bohag.

Utred förutsättningarna för en samförståndslösning, vilket ofta kan tas upp redan vid första sammanträdet. Upprätta gärna en tidsplan för ärendets fortsatta handläggning.

4.6. Protokoll över inledande sammanträde

Protokollför parternas redovisning av tillgångar, skulder och inställningar i eventuella tvistiga frågor. Delge parterna protokollet för synpunkter, lämpligen med en tidsfrist.

4.7. Bouppteckning

En bouppteckning förrättas om det finns ett behov, se 9 kap. 7 § och 17 kap. 5 § ÄktB samt avsnitt 3.8. Om en part begär att bouppteckning ska upprättas finns det starka skäl som talar för att behov av bouppteckning finns. Det finns möjlighet att förrätta en bouppteckning även om ingen av parterna påkallar det.

Redovisa i bouppteckningen bankmedel, fordringar och andra tillgångar jämte skulder. Tillgångar och skulder kan lämpligen redovisas till sitt belopp (värde).²¹ Det kan vara en fördel om parterna anger sin uppfattning om tillgångarnas skiftesvärde, men det omfattas inte av uppgiftsskyldigheten, se 17 kap. 5 § ÄktB. Om värdena är tvistiga, får de slutligen bestämmas i bodelningsbeslutet.

Om en part underlåter att lämna uppgifter till bouppteckningen kan det vara aktuellt att hos domstol ansöka om vite i enlighet med 17 kap. 5 § 1 st. ÄktB.

Om part har synpunkter på den andra partens uppgivna tillgångar och skulder kan denne begära edgång vid tingsrätt.

Alternativet till en bouppteckning är att tillgångs- och skuldredovisning sker formlöst. Anteckna då förslagsvis parternas tillgångar och skulder i protokollet såsom de uppges (formlös tillgångsredovisning). Man kan även i ett senare skede, efter ytterligare utredning, återkomma till frågan om det finns ett behov av bouppteckning.

4.8. Skriftväxling mellan parter och ombud

Ge parterna möjlighet att lämna synpunkter på den andra partens uppgifter. Formen för bodelningsförfarandet är inte reglerat i lag eller praxis varför det individuella ärendet får styra hur ett ärende på bästa sätt förbereds för beslut.

Har någon tidsplan inte upprättats tidigare eller om den inte har hållits kan det vara bra att upprätta en ny sådan i detta skede, i syfte att hålla ett bra tempo i handläggningen så att ärendet kan avgöras utan dröjsmål. Om tidsfrister för skriftväxling enligt tidsplanen inte hålls kan tid för fortsatt sammanträde bokas för att bibehålla tempo i handläggningen.

²¹ Teleman, Bodelning, 7:e upplagan, s. 353 f.

Det kan vara lämpligt att löpande undersöka möjligheterna till en samförståndslösning mellan parterna.

Om de frågor som bodelningsförrättaren ska ta ställning till är föremål för rättegång ska bodelningsförfarandet vila i avvaktan på utgången i målet.

Det kan krävas att bodelningsförrättaren håller flera sammanträden för att förbereda ärendet för beslut och klarlägga de tvistiga frågorna.

4.9. Slutskrifter, repliker och sammanställning

Det är parterna som bestämmer vad som ska prövas av bodelningsförrättaren. Bodelningsförfarandet är dispositivt. Gör gärna en bedömning av om omfattningen av den mängd underlag och bilagor som parterna önskar lämna in är nödvändiga. Parterna bör uppmanas att i skriftliga slutyttanden sammanställa vad som görs gällande och den bevisning som de hänvisar till.

Det kan ibland vara motiverat att för parternas yttrande göra en sammanställning av de tvistefrågor som bodelningsförrättaren uppfattat samt vad parterna gjort gällande i respektive fråga. Bodelningsförrättarens oberoende ställning gentemot parterna medför emellertid att man inte får hjälpa parterna att utforma sina yrkanden.

4.10. Eventuellt avslutande sammanträde

Parterna bör ges möjlighet till ytterligare sammanträde när utredningen har slutförts, för att förhandla om en överenskommelse.

Bodelningsförrättaren bör leda förlikningsförhandlingar i detta skede, såvida det inte tidigare träffats en förlikning. Bodelningsförrättaren måste vinnlägga sig om att härvid vara opartisk.

Om någon samförståndslösning inte kan nås bör sammanträdet inriktas på att reda ut eventuella oklarheter i respektive parts yrkanden.

4.11. Eventuellt kompletterande frågor

Påbörja arbetet med bodelningsbeslutet när parterna ”slutfört sin talan”. Vid behov kan eventuella kompletterande frågor ställas eller klargöranden inhämtas. Om ärendet inte anses tillräckligt utrett finns det en risk att bodelningen återförvisas till bodelningsförrättaren efter klander av part.

5. Avslutning – bodelningsfrågor de lege ferenda

Bodelningsförfarandet är en process som kan dra ut på tiden och riskera att orsaka problem för parterna, särskilt den av parterna med svagast ekonomi.

Det är därför angeläget att som bodelningsförrättare använda de regler och verktyg som finns utifrån det enskilda uppdragets utmaningar för att tillförsäkra parterna en rättssäker bodelningsprocess. I det arbetet förutsätts en advokat, inom ramen för god advokatsed, vara aktiv och engagerad i sin handläggning.

Redan i [Ds 2005:34 – Några bodelningsfrågor](#) framförde Örjan Teleman förslag på bodelningsfrågor att överväga de lege ferenda, i syfte att uppnå en välfungerande, effektiv och rättssäker bodelningsprocess. Utöver de förslag som omnämns i Ds 2005:34 finns förslag i debatten på andra förändringar av regelverket i 17 kap. ÄktB.

Fram till dess eventuella nya regler införs är förhoppningen att denna vägledning för handläggning av uppdrag som bodelningsförrättare ska ge stöd och bidra till rättssäkra bodelningsprocesser.